

A person wearing a dark blue patterned shirt is shown from the chest down, holding a large, light-colored seashell in their hands. The background is dark blue with white floral patterns. The text is overlaid on the image.

Claire Deya

NADAGEN

Een prachtige zomer. Een land in
wederopbouw. Hij is vastbesloten om zijn
verdwenen geliefde terug te vinden.

Mocht hij Ariane ooit terugvinden, dan zou hij haar huid niet meer durven strelen. Hij herkende zijn eigen handen niet. Ze waren groot en hard geworden, met gezwollen vingers, de huid was dik, ruw en droog: ze hadden een gedaanteverwisseling ondergaan. Het eelt was zo droog dat zijn handen zelfs als hij ze lang en aandachtig waste niet zachter zouden worden. Op zijn handpalmen en zijn vingerkootjes bleef diep in het eelt altijd een stelsel van zwarte kloofjes achter. De aarde had ze voor altijd getatoeëerd, zo diep zat het zwart in de kloofjes en scheurtjes die twee winters in Duitsland erin hadden gekerfd.

Voor de oorlog dansten zijn handen als hij sprak. Ariane vond dat leuk en deed hem na. Hij zag haar weer voor zich op het strand aan de Riviera waarover hij nu uitkeek. De eerste keer dat ze hier gezwommen hadden, kwam de zon net op. Het duizelde hun nog van de eerste nacht die ze samen hadden doorgebracht. Ariane moest vroeg thuis zijn, zodat niemand haar afwezigheid zou opmerken. Ze waren langs het strand gelopen. Ineens voelden ze een onweerstaanbare drang om hun nacht in zee voort te zetten. Aan de horizon weerkaatste de zon op de gouden eilanden. Hij herinnerde zich het badpak dat ze voor zichzelf had gemaakt door met de sierlijke bewegingen van een danseres met lef een sjaal om haar borsten te knopen.

Hoe ze gilte toen ze de zee in ging, hoe ze haar lijf tegen het zijne drukte, geprikkeld als ze werd door het ijskoude water en de opkomende zon. Dat zoute lichaam, haar zilte lust, de natte zijde die aan haar huid kleefde. Hij had er alles voor over gehad om die onbezonnenheid opnieuw te beleven en weer in die liefde onder te duiken.

Hij trok de sjaal die hij van haar had gebietst wat strakker om zijn nek.

Hij was ontsnapt om Ariane terug te vinden. Ze was verdwenen. Niemand had de afgelopen twee jaar ook maar iets van haar gehoord,

maar hij zocht haar overal. Hij kon niet geloven dat ze dood was. Onmogelijk; dat zou ze hem nooit aandoen. En toen hij gevangenzat, had hij die raadselachtige brieven gekregen...

Nu Zuid-Frankrijk was bevrijd, zou alles makkelijker worden. De Duitsers hadden zich nog niet overgegeven, maar er werd gezegd dat hun situatie penibel was.

Hij had een idee om Ariane te vinden. Een flinterdun idee dat hij uitvergrootte om zichzelf houvast te geven. In werkelijkheid klampte hij zich vooral aan iets vaag intuïtiefs vast om niet somber te worden. Hij was alleen, had niets meer, en de revolver die hij als een talisman in zijn zak had verstopt zou daar niets aan veranderen.

Terwijl de rest van de stad zich voorbereidde op het eerste grote feest sinds de oorlog, was het lagergelegen strand dat voor hem lag totaal verwoest. Loopgraven en prikkeldraadafzettingen versperden de toegang tot de zee. Borden verboden voorbijgangers dichterbij te komen, herinnerden aan het gevaar. Aan levensgevaar: overal langs de Côte d'Azur lagen de stranden vol mijnen.

Vincent hoorde in de verte een amateurorkest repeteren dat een uitstapje probeerde te maken naar ongedwongen jazz. Het was mooi weer. Op deze triomfantelijke lentedag werd alle mediterrane mildheid royaal door de lucht verspreid. De mensen om hem heen hadden een glimlach op hun gezicht en dachten alleen nog aan de naderende zomer. Het was bijna het eind van de oorlog en voor hem waarschijnlijk het begin van een hel in eenzaamheid.

Aan de andere kant van de balustrade waarachter Vincent stond, verplaatste een twaalfstal mannen zich in stilte langzaam zij aan zij over het strand. Met de metalen punt van hun bajonet doorzochten ze het zand om de mijnen op te sporen die de Duitsers daar hadden gelegd. Fabien liep met voorzichtige, geconcentreerde stappen, en de mannen die in een rechte lijn naast hem liepen, pasten hun stappen aan de zijne aan.

Hij was nog geen dertig, maar was bijna vanzelfsprekend ploegleider geworden. Zijn broederlijk gezag, zijn ingenieursopleiding, zijn betrokkenheid, van de maquis tot het verzet... Hij had zoveel treinen opgeblazen dat hij als de onbetwiste explosievenspecialist werd beschouwd. De wervingsmedewerker van de Dienst Mijnopruiming had de nieuweling onmiddellijk onder de aandacht gebracht van zijn leidinggevende, verzetsstrijder Raymond Aubrac.

Mijnen ruimen was een eerste vereiste voor de wederopbouw van Frankrijk, maar de militairen die bij het Ardennenoffensief en daarna in Duitsland waren ingezet, waren door de voorlopige regering van die taak ontheven. Wie kon het dan doen? Mijnen ruimen was geen vak. Mijnen ruimen was iets nieuws. Niemand had er ervaring mee. En vrijwilligers waren er heel weinig. Fabien had net zo goed drie vuurpijlen van de brug van een schip kunnen afsteken. Dan nog zou hij de status van redder in nood hebben gekregen.

Het gerucht ging dat alle mijnenruimers aan lagerwal geraakte, wetteloze mannen waren, die uit de diepste krochten van de gevangnissen waren gekropen om aan een bewijs van goed gedrag te komen of strafvermindering te krijgen. Erger nog, er werd zelfs gefluisterd dat er collaborateurs waren die probeerden hun donkere verleden wit te wassen door zich bij hen aan te sluiten. Telkens wanneer Raymond Aubrac op het ministerie of elders voelde dat er minzaam en neerbui-

gend over de mannen werd gesproken, noemde hij Fabien als voorbeeld: er was geen beter mens dan hij.

Overigens was hij dat ook echt, waardoor niemand begreep waarom hij eigenlijk mijnenruimer was geworden. Fabien wist wat er over hem werd verteld: nadat hij treinen had gesaboteerd, saboteerde hij zichzelf. De autoriteiten dachten dat het een vorm van wanhoop was, zijn ploeg dacht dat hij iets verborg, maar iedereen bewonderde zijn moed. En moed, net als opofferingsgezindheid, was wat je nodig had wilde je je leven voor de tweede keer in de waagschaal stellen in plaats van ervan te genieten.

Het ministerie van Wederopbouw bood werk aan voor de duur van telkens drie maanden. En dat zou voorlopig nog wel even zo blijven: het leger schatte het aantal mijnen op het totale grondgebied op minimaal dertien miljoen. Dertien miljoen... En dus werden de mannen ondanks vermoeidheid en uitputting aangemoedigd om zodra een klus geklaard was meteen aan de volgende te beginnen.

De bezetter had de mijnengordel om de Middellandse Zee sinds 1942 voortdurend versterkt. De Duitse mijnen moesten voorkomen dat de geallieerden op de stranden zouden landen, de geallieerde mijnen waren bedoeld om de terugtrekking van de Duitse troepen te vertragen. Kortom, de Fransen zaten als ratten in de val. En vooral de kinderen.

De stranden van Hyères, Saint-Tropez, Ramatuelle, Pampelonne en Cavalaire lagen bezaaid met landmijnen. Het *dolce vita* aan de Côte d'Azur was voorbij. Niemand kon de stranden nog op. De haven van Saint-Tropez was opgeblazen, net als alle gebouwen langs de kust, de hangbrug in de haven van Marseille en de wijk Saint-Jean, er was niets meer van over. In het binnenland was door dit moorddadige wapentuig alles weggevaagd of onbruikbaar geworden, de wegen, het spoor, de fabrieken, de regeringsgebouwen. Bij elke stap kon je worden opgeblazen. De politiek van de verschroeide aarde was bruut op een hoger plan getild.

Om niet onder de duizelingwekkend hoge aantallen of ontmoedi-

ging te bezwijken, bleef Fabien zich focussen op zijn doel. Dat betekende: kalm reageren, niet mopperen over het kleine aantal vrijwilligers, hun gebrek aan opleiding, het tekort aan materieel en vooral het gruwelijke gemis van een mijnenkaart: ze handelden op goed geluk.

Plotseling bleef Manu, een nerveuze jonge god, een paar meter bij Fabien vandaan stilstaan. Hij stak zijn hand in de lucht en riep: Mijn! Zijn bajonet was op iets verdachts gestuit. Instinctief deinsde de hele ploeg achteruit. Ze zouden er nooit aan wennen. Met een hoofdgebbaar maakte Fabien de groep duidelijk dat ze verder naar achteren moesten dan de reglementaire vijftientig meter. Met zijn ogen moedigde hij Manu aan om door te gaan: languit liggend moest hij heel voorzichtig de grond afzoeken en het voorwerp waarop de metalen punt was gestuit vrij graven. Door zachtjes met zijn handen het zand rond het onbekende voorwerp weg te strijken, legde Manu een grote zwarte metalen schijf bloot: een LPZ-mijn. Dertig centimeter in diameter. Twaalf centimeter hoog. Tweeënhalve kilo TNT. Een all-round moordwapen dat een tank van een paar ton kon opblazen, net als ieder levend wezen dat zo onverstandig was om meer dan zeven kilo te wegen.

Een doorgewinterde mijnenruimer moest het werk overnemen, de landmijn veiligstellen en laten ontploffen. Omdat er meer landmijnen in de buurt lagen, was het beter om hem veilig te stellen en te verwijderen. Ook al was dat ingewikkelder. Mijnen waren gemaakt om te ontploffen, niet om onklaar gemaakt te worden. Je moest ze met blote handen te lijf gaan. Fabien ging het doen. Hij wist hoe het moest – maar niets was gegarandeerd zeker, daarvoor waren er te veel verschillende modellen – en daardoor bleef zijn ploeg respect voor hem houden. Als hij heel eerlijk was, als hij het zou aandurven om diep in zichzelf te graven, dan was er een andere reden waarom hij zijn leven dag in, dag uit op het spel zette, terwijl hij heel veel van het leven hield en zijn opofferingsgezindheid even snel vergeten zou zijn als alle doden die hij om zich heen had zien vallen. Maar hij was niet bereid om zo diep te gaan, in elk geval niet nu, hij moest zich

op de landmijn concentreren. Eén fout, hoe klein ook, en ze zouden uiteengereten worden.

Ademen. Niet trillen. Niet verdwalen in bijgedachten. Geen onverwachte beweging maken. Niet toegeven aan de angst. De mijn. Aan niets anders denken... Hoe vaak had hij dat niet tegen zijn mannen gezegd, zelfs al was het absoluut zelfbedrog?

Om de Leichte Panzermine te neutraliseren moest hij eerst de ontstekers veiligstellen, een drukontsteker die alleen op dit type landmijn voorkwam. Daarvoor moest hij om te beginnen de beschermkap die aan het mijnlichaam bevestigd was met het bajonetsysteem verwijderen, zodat hij de stelschroef op veilig kon zetten. Vervolgens moest hij de landmijn horizontaal uitgraven, op zijn zijkant zetten – vooral niet plat neerleggen –, de vijf moeren en vijf opsluitschroeven losschroeven en verwijderen. En tot slot de slaghoedjes weghalen. Zonder te trillen.

Kalm blijven, maar hoe? Zijn hele lichaam schoot in de vluchtstand. Kun je ademen als de adem je benomen wordt? Kun je je concentreren als je voortdurend door vragen, schuldgevoel en spijt wordt overmand?

Hij kon het niet: in de verte klonk het laatste lied waarop hij met Odette, zijn vrouw, had gedanst. Zijn hart brak.

Hij stopte even om beter te kunnen luisteren. Of vergiste hij zich? Nee, het was *Mademoiselle Swing*. Het lied waar hij altijd om had moeten lachen. Terwijl Odette zei dat het geluk bracht. Een luchtig en springerig verzetsstrijderslied, perfect om de nazi-zwaarmoedigheid te tarten, toch? Sinds Odette er niet meer was, kwam het niet in hem op om het belachelijk te maken: de lichte muziek had voor hem een ontroerende intensiteit gekregen.

Ze zeggen dat mensen vlak voordat ze sterven hun leven aan zich voorbij zien flitsen. Hij zag alleen Odette, Odette die danst, gelukkig en vrij is, naar hem lacht, Odette met haar bruine krullen, haar soepele, lenige lichaam als dat van een kat die lak heeft aan alles. Odette voordat ze door de Duitsers werd opgepakt.

Verblind door dit beeld bewoog hij nog steeds niet. Het was zijn ploeg niet ontgaan. Fabien voelde dat ze hun blik op hem gericht hielden. Hij herpakte zich.

Dat niet zijn hele verleden maar alleen een dansende Odette in een flits aan hem voorbijtrok, betekende vast dat hij niet ging sterven.

Nadat hij de landmijn onklaar had gemaakt, moest hij hem ontwapenen. Vlak neerleggen, maar wel ondersteboven, anders kon hij de vijf bodemmoeren van de onderzijde van de ontstekers niet losdraaien. Vervolgens verwijderde hij de tape die de naad tussen de twee schaaldelen dichtte en wrikte de schaaldelen los. Nu kon hij de met metaal omhulde explosieve hoofdlading uit het bovenste schaaldeel van de landmijn halen en de slagpijphouder met het slagpijpe uit de hoofdlading verwijderen.

De laatste tonen van Mademoiselle Swing stierven langzaam weg en het was Fabien gelukt de landmijn te bedwingen. Odette had gelijk: het lied had hem geluk gebracht. En zo niet, dan had Odette het gedaan, over de dood heen, waar ze ook was. Op zijn geliefde strand met uitzicht op zee en de gouden eilanden aan de horizon realiseerde hij zich dat hij het beste deel van zijn leven had geleefd. Een vrouw die je in gevaar hebt liefgehad, kun je niet vervangen. Odette zou altijd onvervangbaar blijven.

De pauze bracht altijd verlichting. Met het amateurorkest op de achtergrond hadden de mijnenruimers het alleen nog over het feest dat over een week zou plaatsvinden. De hele ploeg zou naar het bal gaan om de wrange kant van het werk te vergeten, te vlammen, te stralen, zich bij de optimisten, de enthousiastelingen en de jantjes-ongeduld te voegen die reikhalzend naar de nieuwe wereld uitkeken. Voor één avond wilden ze zijn als alle anderen, zonder zich te hoeven voortbewegen als trouwe werkslaven die hun leven op de mijnevelden in de waagschaal stelden. Ze wilden bewegen als dartele dansers met een rotsvast geloof in een nieuw leven, in een nieuwe tijd.

Fabien zou niet gaan. Hij zou nooit kunnen dansen met een ander dan Odette. Hij droomde van een nieuw leven, maar dat betekende voor hem in elk geval geen nieuwe liefde. Elke pauze weer dacht hij lang aan haar, verviel hij in dromerijen waarin hij haar opriep aan hem te verschijnen zoals op de dag dat hij haar had ontmoet, een fervent aanhangster van de Fronde. En 's nachts, als zijn handen haar middel omklemden om haar op zich te trekken en naar haar soepele, naakte lijf te kijken. Dat was een van de misverstanden over Fabien: iedereen hield hem voor een doener terwijl hij niets liever wilde dan languit liggen dromen in de berm van zonovergoten weggetjes.

De dag was nog niet voorbij en Fabien vond het zijn plicht om de inzet van zijn ploegmaten te blijven stimuleren. Hij bleef tegen zijn mannen zeggen dat het een eer was Frankrijk te ontdoen van al die moorddadige explosieven die de nazi's hadden achtergelaten. Mijnen ruimen is ook een vorm van verzet.

Fabien gaf hun werk zin. Door alle valstrikken op te ruimen, reddden zij zichzelf, konden ze zich rehabiliteren, zich van hun schuldgevoel bevrijden. Want schuldig voelden ze zich allemaal. Omdat ze mensen hadden verraden, in de steek gelaten, hadden gelogen en

gestolen, allemaal waren ze teleurgesteld omdat ze niet aan verwachtingen hadden voldaan, zich niet bij het verzet of bij de Binnenlandse Strijdkrachten hadden aangesloten, omdat ze een of meer mensen hadden gedood, omdat ze hadden overleefd terwijl zo veel anderen waren omgekomen. Iedereen droeg een deel van die immens grote schuld uit die bewogen periode met zich mee, en om ermee verder te leven of ervan af te komen moest ieder op zijn minst met die schuld kunnen omgaan. Fabien was in staat zijn mannen te laten denken dat mijnen ruimen hun de verlossing kon brengen waarop ze niet meer durfden hopen, al zouden ze dat nooit eerlijk bekennen.

Aangedaan gingen zijn mannen akkoord. Slechts een paar deden alsof. Zijn woorden hielpen hen geen spijt te hebben van de risico's die ze namen – ze waren allemaal heel jong – en hun lot te accepteren.

Toen realiseerde Fabien zich dat de man met de sjaal die al meer dan een uur van achter de balustrade naar hen stond te kijken, op hem afkwam.

‘Goedag, mag ik eens vragen, neemt u nieuwe mensen aan?’

Fabien keek hem kort aan. De intuïtie die hij in de maquis had ontwikkeld liet hem zelden in de steek. Hij voelde het meteen wanneer iemand iets te verbergen had.

‘Ik neem aan dat u niet eerder mijnen hebt geruimd.’

‘Ik kreeg de indruk dat u uw mannen ter plekke opleidt.’

‘Het enige wat we van u vragen is dat u geen collaborateur bent geweest.’

‘Wat dat betreft neemt u met mij geen risico’s.’

Ondanks Vincents strakke blik bevestigden zijn korte antwoorden Fabiens eerste indruk: deze man wilde er overduidelijk zo min mogelijk over zeggen.

Vincent wees naar de krijgsgevangenen en hun twee bewakers, die wat afzijdig stonden.

‘U vindt het niet erg om met moffen te werken?’

‘We halen ze uit de krijgsgevangenenkampen. Ze doen wat ze moeten doen. En gaan terug naar het kamp. Geen enkele erkentelijkheid.

We zullen het met ze moeten doen totdat alles geruimd is.'

Al pratend keek Fabien naar de Duitsers. Ze vormden meer dan de helft van zijn ploeg. De wervingsdienst had moeite vrijwilligers te vinden, de militairen hadden voorgesteld krijgsgevangenen in te zetten. Fabien wist alles van het leven van zijn Franse ploegmaten. Met de moffen sprak hij niet; dat verbood hij zichzelf. Hij haatte ze zo dat hij er zelf bang van werd. En hij wilde zich door niets en niemand van zijn doel laten afleiden. Maar toch... Hij had nooit gedacht met aartsvijanden te moeten samenwerken. Erger nog: wilden ze het mijnenruimen overleven, dan waren ze van elkaar afhankelijk. Het ultieme gevaar. Wat een wrange ironie.